

Wat stelt dit voor?

Antwoorden op de gedane vraag

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

WAT STELT DIT VOOR?

Antwoorden op de gedane vraag
Vermeendelijk hoek Zuiderhaven—Ossenmarkt te Harlingen

In de Leeuwarder Courant van 15 April j.l. stelde ik bij bovenstaande plaat de vraag, wat deze in het Friesch Museum aanwezige aquarel uit de eerste helft van de 19e eeuw wel zou voorstellen. Een aardig stapeltje brieven is daarvan het gevolg geweest. Vele liefhebbers van oudheden hebben zich in het probleem verdiept en verschillende oplossingen zijn mij aan de hand gedaan.

Hieronder waren brieven, die op grond van eenige oppervlakkige overeenkomst een oud gezicht op de Lemmer, Dokkum, zelfs Eekhuizen veronderstelden, doch zij die deze antwoorden gaven konden geen concrete bewijzen bijbrengen.

Het tegengestelde was het geval met de brieven, die ik van Harlingen en oud-Harlingers ontving. Ik zal eenige van deze antwoorden hieronder weergeven:

De heer W. Feenstra te Leeuwarden, die van ouds in Harlingen goed bekend was, schreef 't volgende:

„Het plaatje uit de Leeuw. Crt. naar de aquarel van Hamstra stelt naar mijn meening de Ossenmarkt aan 't Westelijk einde van de Schreien te Harlingen voor. De huizen ter rechterzijde staan er nog. 't Zij dat iets gewijzigd in vorm. Het pakhuis ter linkerzijde bestaat nog geheel in den afgebeelden vorm, ook de huizen ziet men slecht geschild. Het plaatje vertoont den achtergevel van 't pakhuis, dat „Null“ genaamd is en waarvan de voorgevel aan de Zuiderhaven staat, tegenover de brug, die over die haven leidt, en die de schilder op de teekening een plaatsje (mischien niet de juiste) heeft willen geven. Het water met de schepen is dan de haven, die van de Zuiderhaven naar den Noordelijk geteegen havenmond voert.

De gezichtseinder op het plaatje is thans volgebouwd met opslagplaatsen, waarvan de westzijden aan het tegenwoordige dok gelegen zijn. De werkelijkheid van de „Ossenmarkt“ is m. i. wel ruimer dan op 't plaatje, maar de „ruimte“ goed te geven is moeilijk en niet, leders werk. Ook 't mannetje roll 't vat vet(?) niet in de goede richting, maar dan zou de figuur verkeerd in de lijn getekend moeten zijn, wat ook 'n moeite heeft.

Mischien is mijn meening niet de juiste, maar vóór 't bijchrift gelezen had, was m'n eerste gedachte: „Kijk, dat is de Ossenmarkt te Harlingen“. Het is een allerlaagst gevalletje!”

De heer R. de Ruiter Df. te Harlingen schreef als volgt:

„Toen ik gisteren in de Leeuwarder Courant die gravure zag, dacht ik, zonder lezing van het bijchrift, aan den hoek Zuiderhaven-Gr. Ossenmarkt.

Bij nadere beschouwing en lezing van het bijchrift, kon ik meer en meer tot de conclusie, dat het inderdaad wel zoo kan zijn. Iemand, die ik het plaatje hadsmorgen liet zien en wien ik vroeg: welk punt uit Harlingen is dit, kwam direct t'n deslids conclusie. Vooral het huis op den hoek van v. d. Werf ligt nog veel op het tegenwoordig perceel op dien hoek (Zuiderhaven no. 31). Ook het huis van Hamstra, Gr. Ossenmarkt no. 1, komt met het plaatje overeen, alleen is de bovendop zeker in den loop der jaren verdwenen, er zit nu maar één raam boven en de gevel is nu split.

Het pakhuis met de diebte blinden bestaat ook nog aan de overzijde, doch staat niet meer op den hoek; er schijnt in den loop der jaren nog verder aangebouwd te zijn. Het pakhuis is van ouder datum, aan den aanbouw is duidelijk te zien, dat die later gebouwd is, en vormt daar den tegenwoordigen halfronden hoek.

Hierdoor laat zich ook verklaren dat het uitzicht daar ter plaatse op de overzijde toen een heel ander effect gaf. Daarbij zal het u ook wel opgevallen zijn, dat bij de meeste oude teekeningen, de verboudingen in een regel minder juist zijn. De teekenaars schenen zich in hoofdzaak te bepalen tot het punt in kwestie en de rest werd er dan maar bijgemaakt.

't schijnt, dat er geen huizen aan de overzijde te zien zijn. M. i. wel heel flauw langs het pakhuis onder dien boom. Die dubbele ophaalbrug weet ik ook niet te plaatsen, dat kan eigenlijk niet de tegenwoordige Zuiderbrug zijn.

Dat u op dat punt weinig huizen ziet aan de overzijde komt m. i. goed uit. Voorheen lag vlak tegenover de Gr. Ossenmarkt het z.g. „Ballastdok“ en daarnaast de „Kleine Werf“, waar achteraan lage huizen stonden. Wanneer u goed ziet, ziet u twee schuile liggende masten, dat zou van een schip kunnen zijn, dat op de belling van de kleine werf ligt. Ik zal nog eens informeren bij oude Harlingers naar die ophaalbrug.

Er staat mij iets voor, dat daar vroeger iets is geweest bij dat ballastdok, mogelijk een soort opvaart om met prammen bij het ballastdok te kunnen komen?

In het perceel Zuiderhaven 31 (v. d. Werf) is thans het kantoor van Metak Fontein, vroeger het kantoor van Van Slooten's verhandel.

Verder het perceel Gr. Ossenmarkt no. 1, daar heeft vroeger jaren lang gewoond een zekere Gummus!”

De heer D. Polstra, een oud-Harlinger, bevestigde de opvatting der beide andere heeren en schreef:

„De afbeelding van de aquarel, voorkomende in de Leeuwarder Courant van heden, beaankende, meen ik hieruit een mij bekend punt te Harlingen te kunnen zien, hoewel de situatie daar ter plaatse thans geheel anders is. Het betreft hier m. i. de Zuiderhaven. Voor zoover ik mij als oud-Harlinger kan herinneren, meen ik dat de gevel van de beide huizen rechts op de aquarel voorkomende thans nog vrijwel onveranderd zijn.

Ik weet niet of u goed in Harlingen bekend is, doch zal trachten u de situatie te schilderen. Komende van de Schreien en gaande over de daarop aansluitende Ossenmarkt, loopt men recht op de Zuiderhaven aan. Op den hoek der Ossenmarkt rechts zie men ik nog de twee gevels, zoals deze op de aquarel voorkomen. In het huis met den puntgevel was tot voor een 15- of 15-tal jaren terug het kantoor en pakhuis gevestigd van de firma G. A. van Slooten aldus. In het huis daarnaast met den ronden toprand was vroeger een pijpenwinkel van een zekeren Cupido.

De Zuiderhaven maakt daar thans een rechte bocht, terwijl deze op de foto als scherp voorkomt. Het is zeer goed mogelijk, dat zulk in latere jaren is gewijzigd.

Ook de dubbele ophaalbrug links bestaat thans nog, doch de juiste ligging hiervan is iets anders dan op de foto. Aan de overzijde van de Zuiderhaven, althans op dat gedeelte, staan thans in hoofdzaak pakhuisen, welke er naar ik meen pas zijn gebouwd, toen export van veen

naar Engeland een grooten omvang aannam.

Reet ten slotte nog het pakhuis links op de foto, dat ik niet kan thuis brengen. Voor jaren terug en misschien ook thans nog wel, was daar meen ik een klein kruidenierswinkeltje, precies op den hoek. Echter links daarvan, dus op de Ossenmarkt, was, naar ik mij meen te herinneren, een pakhuis met groden blinden, zoals op de aquarel voorkomende. Het is niet onmogelijk, dat bij wijziging van de haven door het aandringen van een reede bocht, het wijkgedeelte aldaar toen is verbreed en later op den hoek een winkelhuis is bijgebouwd. Hierdoor is misschien ook de enigszins gewijzigde situatie van de ophaalbrug te verklaren”.

Uit het bovenstaande blijkt m. i. wel duidelijk, dat we hier te doen hebben met een gezicht op de Ossenmarkt en de Zuiderhaven te Harlingen.

Wij bedanken de heeren voor hunne heldere uiteenzetting en zullen niet nalaten dit op de aquarel in kwestie te vermelden.

Een belangstellende vrees er, nog op, dat Hamstra een z.g.n. blaas vervoer moet hebben gehad. Hij concludeerde dit uit de overtuiging van een reede bocht, die blijkbaar in de verloop waren geweest en nu voor den gevel te dragen zijn gaat.

Oftochten de plaats nog te herkennen was, was ook hier reeds een en ander veranderd. In hoeverre erger mate dit het geval is, geweest met de directe omgeving van Leeuwarden bleek mij uit een stel foto's uit het eind van de vorige en 't begin van de 20e eeuw. Ze zijn gemaakt door een oud-stadgenoot: den heer Simon Taveira, toen labokafteerant alhier, die blijkbaar een verdienstelijk amateur-fotograaf is geweest.

In zal de redactie van de Leeuwarder Courant vragen of ze deze foto's van oud-Leeuwarden als een serie (i.v. elke week een) in de courant wil opnemen. Het zal voor vele oud-Leeuwarders zeker een genoegen zijn en voor vele nieuwe Leeuwarders een curiositeit „Hoe het was“.”

NANSE OTTEMA.

(*) Wij zullen gaarne aan dit verzoek van den heer Ottema voldoen en erlang met de publicatie van bedoelde serie beginnen.

Red. L. Crt.

Wat stelt dit voor?

Antwoorden op de gedane vraag

Vermoedelijk hoek Zuiderhaven-Ossenmarkt te Harlingen

In de Leeuwarder Courant van 15 April j.l. stelde ik bij bovenstaande plaat de vraag, wat deze in het Friesch Museum aanwezige aquarel uit de eerste helft van de 19e eeuw wel zou voorstellen. Een aardig stapeltje brieven is daarvan het gevolg geweest. Vele liefhebbers van oudheden hebben zich in het probleem verdiept en verschillende oplossingen zijn mij aan de hand gedaan.

Hieronder waren brieven, die op grond van eenige oppervlakkige overeenkomst een oud gezicht op de Lemmer, Dokkum, zelfs Enkhuizen veronderstelden, doch zij die deze antwoorden gaven konden geen concrete bewijzen bijbrengen.

Het tegengestelde was het geval met de brieven, die ik van Harlingers en oud-Harlingers ontving. Ik zal eenige van deze antwoorden hieronder weergeven:

De heer W. Feenstra te Leeuwarden, die van ouds in Harlingen goed bekend was, schreef 't volgende:

„Het plaatje uit de Leeuw. Crt. naar de aquarel van Hamstra stelt naar mijn meening de Ossenmarkt aan 't Westelijk einde van de Schritsen te Harlingen voor. De huizen ter rechterzijde staan er nog, 't zij dan iets gewijzigd in vorm. Het pakhuis ter linkerzijde bestaat nog geheel in den afgebeelden vorm, ook de luiken ziet men steeds gesloten. Het plaatje vertoont den achtergevel van 't pakhuis, dat „Huyl” genaamd is en waarvan de voorgevel aan de Zuiderhaven staat, tegenover de brug, die over die haven leidt, en die de schilder op de tekening een plaatsje (misschien niet de juiste) heeft willen geven. Het water met de schepen is dan de haven, die van de Zuiderhaven naar den Noordelijk gelegen havenmond voert.

De gezichtseinder op het plaatje is thans volgebouwd met opslagplaatsen, waarvan de westzijden aan het tegenwoordige dok gelegen zijn. De werkelijkheid van de „Ossenmarkt” is m.i. wat ruimer dan op 't plaatje, maar de „ruimte” goed te geven is moeilijk en niet ieders werk.

Ook 't mannetje rolt 't vat vet(?) niet in de goede richting, maar dan zou de figuur verkort in de lijn geteekend moeten zijn, wat ook z'n moeite heeft.

Misschien is mijn meening niet de juiste, maar vóór ik 't bijschrift gelezen had, was m'n eerste gedachte: „Kijk, dat is de Ossenmarkt te Harlingen”. Het is een alleraardigst gevalletje!”

De heer R. de Ruiters Dzn. te Harlingen schreef als volgt:

„Toen ik gisteren in de Leeuwarder Courant die gravure zag, dacht ik, zonder lezing van het bijschrift, aan den hoek Zuiderhaven/Gr. Ossenmarkt.

Bij nadere beschouwing en lezing van het bijschrift, kom ik meer en meer tot de conclusie, dat het inderdaad wel zoo kan zijn. Iemand, die ik het plaatje hedenmorgen liet zien en wien ik vroeg: welk punt uit Harlingen is dit, kwam direct tot dezelfde conclusie. Vooral het huis op den hoek van v.d. Werf lijkt nog veel op het tegenwoordig perceel op dien hoek (Zuiderhaven no. 31). Ook het huis van Hamstra, Gr. Ossenmarkt no. 1, komt met het plaatje overeen, alleen is de bovenkop zeker in den loop der jaren verdwenen, er zit nu maar één raam boven en de gevel is nu spits. Het pakhuis met de dichte blinden bestaat ook nog aan de overzijde, doch staat niet meer op den hoek; er schijnt in den loop der jaren nog verder aangebouwd te zijn. Het pakhuis is van ouder datum, aan den aanbouw is duidelijk te zien, dat die later gebouwd is, en vormt daar den tegenwoordigen halfronde hoek.

Hierdoor laat zich ook verklaren dat het uitzicht daar ter plaatse op de overzijde toen een heel ander effect gaf. Daarbij zal het u ook wel opgevallen zijn, dat bij de meeste oude teekeningen, de

verhoudingen in den regel minder juist zijn. De teekenaars schenen zich in hoofdzaak te bepalen tot het punt in kwestie en de rest werd er dan maar bijgemaakt.

U schrijft, dat er geen huizen aan de overzijde te zien zijn. M.i. wel heel flauw langs het pakhuis onder dien boom. Die dubbele ophaalbrug weet ik ook niet te plaatsen, dat kan eigenlijk niet de tegenwoordige Zuiderbrug zijn.

Dat u op dat punt weinig huizen ziet aan de overzijde komt m.i. goed uit. Voorheen lag vlak tegenover de Gr. Ossenmarkt het z.g. „Ballasthok” en daarnaast de „Kleine Werf”, waar achteraan lage huisjes stonden. Wanneer u goed ziet, ziet u twee schuin liggende masten, dat zou van een schip kunnen zijn, dat op de helling van de kleine werf ligt. Ik zal nog eens informeeren bij oude Harlingers naar die ophaalbrug. Er staat mij iets voor, dat daar vroeger iets is geweest bij dat ballasthok, mogelijk een soort opvaart om met pramen bij het ballasthok te kunnen komen? In het perceel Zuiderhaven 31 (v.d. Werf) is thans het kantoor van Matak Fontein, vroeger het kantoor van Van Slooten's vethandel. Verder het perceel Gr. Ossenmarkt no. 1; daar heeft vroeger jaren lang gewoond een zekere Gummison”.

De heer D. Polstra, een oud-Harlinger, bevestigde de opvatting der beide andere heeren en schreef: „De afbeelding van de aquarel, voorkomende in de Leeuwarder Courant van heden, bekijkende, meen ik hieruit een mij bekend punt te Harlingen te kunnen zien, hoewel de situatie daar ter plaatse thans geheel anders is. Het betreft hier m.i. de Zuiderhaven. Voor zoover ik mij als oud-Harlinger kan herinneren, meen ik dat de gevels van de beide huizen rechts op de aquarel voorkomende thans nog vrijwel onveranderd zijn.

Ik weet niet of u goed in Harlingen bekend is, doch zal trachten u de situatie te schilderen. Komende van de Schritsen en gaande over de daarop aansluitende Ossenmarkt, loopt men recht op de Zuiderhaven aan. Op den hoek der Ossenmarkt rechts zijn meen ik nog de twee gevels, zooals deze op de aquarel voorkomen. In het huis met den puntgevel was tot voor een 10- of 15-tal jaren terug het kantoor en pakhuis gevestigd van de firma G.A. van Slooten aldaar. In het huis daarnaast met den ronden topgevel was vroeger een pijpenwinkel van een zekeren Cupido.

De Zuiderhaven maakt daar thans een ronde bocht, terwijl deze op de foto als scherp voorkomt. Het is zeer goed mogelijk, dat zulks in latere jaren is gewijzigd.

Ook de dubbele ophaalbrug links bestaat thans nog, doch de juiste ligging hiervan is iets anders dan op de foto. Aan de overzijde van de Zuiderhaven, althans op dat gedeelte, staan thans in hoofdzaak pakhuizen, welke er naar ik meen pas zijn gebouwd, toen export van vee naar Engeland een grooteren omvang aannam.

Rest ten slotte nog het pakhuis links op de foto, dat ik niet kan thuis brengen. Voor jaren terug en misschien ook thans nog wel, was daar meen ik een klein kruidenierswinkeltje, precies op den hoek. Echter links daarvan, dus op de Ossenmarkt, was, naar ik mij meen te herinneren, een pakhuis met gesloten blinden zooals op de aquarel voorkomende. Het is niet onmogelijk, dat bij wijziging van de haven door het aanbrengen van een ronde bocht, het weggedeelte aldaar toen is verbreed en later op den hoek een winkelhuis is bijgebouwd. Hierdoor is misschien ook de eenigszins gewijzigde situatie van de ophaalbrug te verklaren”.

Uit het bovenstaande blijkt m.i. wel duidelijk, dat we hier te doen hebben met een gezicht op de Ossenmarkt en de Zuiderhaven te Harlingen. Wij bedanken de heeren voor hunne heldere uiteenzetting en zullen niet nalaten dit op de aquarel in kwestie te vermelden.

Een belangstellende wees er nog op, dat Hamstra een z.g.n. blauw ververij moet hebben gehad. Hij concludeerde dit uit de over houten vormen gespannen kousen, die blijkbaar in de verfkuip waren geweest en nu voor den gevel te drogen zijn gezet.

Ofschoon de plaats nog te herkennen was, was ook hier reeds een en ander veranderd. In hoeveel erger mate dit het geval is geweest met de directe omgeving van Leeuwarden bleek mij uit een stel foto's uit het eind van de vorige en 't begin van de 20e eeuw. Ze zijn gemaakt door een oud-stadgenoot, den heer Simon Taconis, toen tabaksfabrikant alhier, die blijkbaar een verdienstelijk amateur-fotograaf is geweest.

Ik zal de redactie van de Leeuwarder Courant vragen of ze deze foto's van oud-Leeuwarden als een serie (b.v. elke week een) in de courant wil opnemen. Het zal voor vele oud-Leeuwarders zeker een genoeg zijn en voor vele nieuwe Leeuwarders een curiositeit „Hoe het was". (*)

NANNE OTTEMA.

(*) Wij zullen gaarne aan dit verzoek van den heer Ottema voldoen en eerlang met de publicatie van bedoelde serie beginnen. Red. L. Crt.

Illustratie:

P.C. Hamstra, Leeuwarden - Gouache. Gezicht op een haven, mogelijk te Harlingen. – Fries Museum, Leeuwarden - Collectie Koninklijk Fries Genootschap, objectnummer S10219

Leeuwarder Courant
17-05-1941

